

MARIJIN TRSAT

Crkva Blažene Djevice Marije na Trsatu

*Nad Gradon, na groti, sidro i lanterna:
ruka u neveri, Ti si nan spasenje.
Vavik za nas moliš milost svoga Sina,
Tvoj Kvarner blišči se u bronci od zvona:
Salve Regina!*

Biblioteka
TURIZAM I BAŠTINA

Broj 70

ISBN 978-953-215-549-5

Uredništvo

Ana Ivelja-Dalmatin
Mato Njavro
Maja Perišin
Iva Vranješ
Marija Vranješ

Glavni urednik

Mato Njavro

Odgovorna urednica

Ana Ivelja-Dalmatin

Nakladnici

 Turistička naklada d.o.o., Zagreb
Franjevački samostan na Trsatu

Za nakladnike

Marija Vranješ
fra Lucije Jagec

© Copyright by Turistička naklada d.o.o., Zagreb

Fotoliti

O_TISAK, Zagreb

Tisak

PRINTERA, Zagreb

MARIJIN TRSAT

Reljef Gospe Trsatske u kapeli svijeća

Tekst

MARIJAN BRADANOVIĆ
fra EMANUEL HOŠKO

Fotografije

Petar Fabijan, Foto Luigi, Opatija, Renco Kosinožić
Arhiv franjevačkog samostana na Trsatu

Zagreb, 2009.

Trsat sa Svetištem Gospe Trsatske, najstarijim hrvatskim marijanskim svetištem

MARIJIN TRSAT

*Dragi posjetitelji
Marijina Trsata!*

Raduje me veliki broj privatnih i organiziranih hodočašća u Trsatsko svetište. Znam da ljude ne treba puno nagovarati da krenu na hodočašće Gospi Trsatskoj. Naša Riječka nadbiskupija ima također svoje posebno hodočašće u ovo Svetište. Ono je najveće du-

hovno središte u našem gradu i Nadbiskupiji. Veliko je, ne samo po broju hodočasnika, nego poglavito po duhovnosti koja se u njemu doživljava i iz njega širi. To je izvorna marijanska duhovnost, prožeta franjevačkom jednostavnošću, evanđeoskom humanošću i tankočutnošću. U budućnosti će postojati sve veća težnja za

doslovnim življenjem evanđelja prema primjeru sv. Franje, što će uključivati i sve veću potrebu za oazama mira i osvježenja kakvo je Trsatsko svetište. Vjernici, a i oni koji se možda takvima ne smatraju, upravo tako danas doživljavaju ovo Svetište, stoga rado ovamo dolaze i vraćaju se osvježeni, radosni i smireni.

Duga je povijest Trsatskog svetišta, sedam stoljeća. U toj dugoj prošlosti na Trsatu se

mного toga dogodilo i utkalo u povijest ovoga kraja, zapravo u povijest Crkve i Domovine. Ne bi trebalo zaboraviti ništa od onoga što se značajno na Trsatu zbilo. Ipak je najvrjednije danas razumjeti tradiciju o povezanosti Trsata s Nazaretom jer iz te predaje slijedi povezanost svakog posjetitelja Marijina Trsata, napose hodočasnika, i sa svetom nazaretskom obitelji Isusa, Marije i Josipa. Tu obitelj, s njezinom odanošću Bogu i međusobnom ljubavi njezinih članova, Crkva stavlja za uzor kršćanskim obiteljima. U ovoj riječkoj crkvenoj pokrajini, tj. metropoliji, važno je nama, biskupima do pastorala obitelji, a početak te inicijative zbio se upravo na Trsatu, u listopadu 2001. godine za vrijeme metropolijskog hodočašća s naglaskom na obiteljskoj tematici. To znači da su biskupi ove metropolije prepoznali Trsatsko svetište kao obiteljsko svetište i da ga kao takvoga nastoje vrjednovati. Nadati se je da će to u budućnosti biti još naglašenije, pri čemu uprava Svetišta može svojim prijedlozima i programima puno pomoći. Pozdravljam i podržavam sve napore da se kršćanska poruka prenosi i širi modernim sredstvima priopćavanja. Suvremena Crkva mnogo na tome inzistira, stoga sam sretan što se Trsatsko svetište želi

predstaviti ovom novom monografijom, najprije na hrvatskom jeziku, a zatim i na stranim jezicima. Doista je opravdano da se na taj način približi mnogobrojnim posjetiteljima sadržaj Trsatskog svetišta, njegova povijest, kulturna bogatstva, a napose njegova duhovnost.

Drugim riječima, ovu monografiju vidim u službi Svetišta, njegovih sadržaja i programa, te je u tome smislu smatram prijeko potrebnom. Preporučujem je posjetiteljima Trsata da se Svetištem kreću s njome u ruci, ali i da im ostane kao uspomena u koju mogu

češće pogledati i obnoviti svoje dojmove. Posjetiteljima Trsatskog svetišta od srca želim da i za najkraćega boravka dožive Božji dar nove nade, smisla i vjere.

Dok razgledavaju crkvu, kapelu zavjetnih darova, klaustar, a možda i unutrašnjost samostana, neka se pred njihovim očima okreću stranice povijesti i promiču djela koja izazivaju osjećaj ljepote i divljenja. Ipak, želim svima da istodobno dožive istinu da je Trsat oaza mira i osveženja.

Ivan Devčić,
riječki nadbiskup

Impozantni glavni oltar Trsatskog svetišta

Kopija trsatske ikone Bogorodice s djetetom, XVIII. st., samostanska riznica

SVETIŠTE BLAŽENE DJEVICE MARIJE, GOSPE TRSATSKE

Marijin Trsat je osobit povijesni, vjerski, kulturni i graditeljski sklop koji čine Svetište Gospe Trsatske i franjevački samostan, boravište čuvara tog Svetišta. Naravno, jezgra je tog sklopa Svetište Majke Božje i ono daje Marijinu Trsatu snagu privlačljivosti u prošlosti i danas. Ono je obiteljsko svetište, jer su mu počeci vezani uz tradiciju o boravku Marijine kućice na Trsatu (1291. – 1294.) prije dolaska u Loreto. Zato je također i Loreto sestrinsko svetište, i s pravom nosi naslov HRVATSKI NAZARET. Već odavno je i

najpopularnije svetište pomoraca Kvarnerskog zaljeva i duhovno središte zapadne Hrvatske. Iako ima i svoju predfranjevačku povijest, koju je teško precizno razlučiti od legende, bitno ga je oblikovalo stoljetno služenje franjevača koji su ga obilježili izvornom snagom franjevačke pobožnosti, bliske širokom puku. Trsatski franjevački samostan najpoznatiji je u zapadnoj Hrvatskoj. Ne plijeni pozornost savršenstvom primjene i očuvanošću graditeljskih oznaka vremena u kojemu je nastao, već ostvarenom povijesnom zadaćom.

Majka Božja Loretska

Svetište Majke Božje na Trsatu, kao graditeljsko ostvarenje unutar grada Rijeke, ne spada među najljepša sačuvana crkvena zdanja, jer su neka i zamišljena kao konkurencija trsatskom graditeljskom sklopu, ali ih slavom sve nadaleko zasjenjuje. Prije opisa Trsatskog svetišta potrebno je ponoviti zapi-

se o njegovim počecima. *“Valjda nema po našim otocima obitelji u kojoj se ne spominje Svetište Gospe Trsatske. Odakle i u čemu je privlačnost Trsata? Anđeo je to rekao u pozdravu Mariji nazvavši je “milosti puna”, što znači: puna Boga, blizu Boga, ispunjena Božjom moći. Drugim riječima, u Marijinoj blizini doživljavamo Božju blizinu, jer je ona bliska i Bogu i nama. Ona nam, stoga, pomaže da po njoj postajemo bliski Bogu pa su njezina svetišta mjesta Božje blizine, mjesta gdje se ta Božja blizina očituje. Zato u Marijinim svetištima, i ovdje na Trsatu, doživljavamo sigurnost da je Bog taj koji je s nama, da on vodi našu povijest, naš život, naš narod, da je on oslonac svega što se zbiva pa u njemu imamo sigurnost.”*

Kardinal Josip Bozanić,
zagrebački nadbiskup

Blagoslov Pastoralnog centra

POKUŠAJ POVIJESNE REKONSTRUKCIJE POČETAKA TRSATSKOG SVETIŠTA

Desetoga svibnja 1291. godine, prema legendi je, na zaravni na kojoj se danas nalazi franjevački samostan, osvanula Nazaretska kućica, ona u kojoj je živjela Blažena Djevica Marija, prema tome i ona u kojoj se odigrao čin Navještenja i utjelovljenja Kristova. Na Trsat su je iz Nazareta prenijeli anđeli. Ovdje je ostala do 10. prosinca 1294. godine, kad je anđeli preniješe u Loreto, pokraj Ancone, gdje se i danas nalazi. Racionalna interpretacija legende nudi nam složenu priču koja je u segmentima i znanstveno provjerena. Nazaretska kućica već je u apostolsko doba bila pretvorena u Svetište koje je porušeno u vrijeme arapske invazije, no obnavljaju ga križari u XIII. stoljeću. U doba Križarskih ratova bio je raširen običaj evakuacije (zlobnici bi za neke slučajeve koristili i drugi pojam) relikvija iz Svete zemlje. Među križarima su u tome prednjačili redovnici, osobito znameniti ratnički red vitezova-templara, hrvatski nazivanih »božjacima«. U srednjovjekovnoj se interpretaciji redovnici koji posreduju u spašavanju relikvija često poistovjećuju s anđelima. Također, upravo je 1291. godine pala Accra, posljednje križarsko uporište u Svetoj zemlji. Relikviju svete kuće, tj. »sveto kamenje

iz kuće naše Gospe«, nalazimo znakovite 1294. godine na popisu miraza Margerite Angeli, kćeri epirskog despota Nicefora, kad se udavala za Filipa II. Anžuvinca (D'Anjou, lat. 'De Angelis što

Ilustracija iz glasovitog Glavinićeva djela Historia Tersattana iz XVII. st.

Anđeli donose Nazaretsku kućicu na Trsat, ilustracija iz Historie Tersattane

opet podsjeća na anđele). Anžuvinci, napuljski vladari, upravo u to vrijeme obilato daruju, hrvatske krajeve, ne bi li zadobili prevlast u borbi za ugarsko-hrvatsko prijestolje. Osobito su im privlačna primorska mjesta, kao mostobran prema unutrašnjosti, sklonijoj konkurentskim Arpadovićima.

Ilustracija Gospe Trsatske iz Historie Tersattane

Interes je naših feudalaca u potpori Anžuvincima ograničavanje naglog rasta mletačkog utjecaja, a takav rasplet odgovara i Rimu. Frankopani, feudalni gospodari regije, bili su saveznici Anžuvina u borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje. Uloga Frankopana bila je, bez sumnje, ključna u genezi i daljnjoj popularizaciji kulta Trsatske Gospe. Vjerojatno su imali udjela i u akcijama koje su prethodile pojavi kulta na Trsatu, a koje još nisu preciznije razjašnjene. Najsigurniju komunikaciju Levanta i Europe predstavljao je pomorski put koji je vodio upravo uzduž razvedene, za plovidbu pogodne, istočne obale Jadrana. Ancona, pokraj koje se nalazi Loreto, bila je glavna papinska luka, ali i jedna od najznačajnijih luka u vezi između dviju obala Jadrana. Tamo je postojala i hrvatska dijaspora, osobito osnažena u XV. stoljeću priljevom izbjeglica pred turskim osvajanjima. Napokon, arheološka istraživanja na Bogorodičinoj kući u Loretu potvrdila su indicije o preseljenju i križarima.

PROČELJE CRKVE I SAMOSTANA

Na današnjoj se crkvi isprepliću mnogi stilovi i povijesna razdoblja. Pročelje je osebujna mješavina kronološke slojevitosti, stilskih kašnjenja, ugledanja na slavnu prošlost te, za naše krajeve karakterističnog, štedljivog pristupa obnovama. Najispravnije ga je okarakterizirati bidermajerskim, jer vjerno odražava duh tog razdoblja afirmacije nacionalne svijesti i građanskog ukusa. Izvedeno je prilikom posljednjeg produženja crkve 1824. godine. Zvonik je, mjesni graditelj Jakov Matković, tad izgradio u još uvijek živjov baroknoj tra-

diciji. Isti ugođaj pruža povišeni zabat pročelja valovitih linija. U pročelje zvonika majstor je vješto ugradio jedan stari prozor ukrašen fino izrađenim kasnogotičkim ukrasnim motivom užeta. Aktualni klasicistički stil nazire se tek u raščlambi pročelja pilastrima s kompozitnim kapitelima. Plitki vegetabilni ornament nije modeliran, već urezan u žbuci. Simetrično se protežući na ulaz u samostan, pročelje varljivo sugerira trobrodnost unutrašnjosti. Za pobočne ulaze u sjevernu lađu i samostan iskorišteni su stari portali iz XVII. stoljeća. Oni, pak

Crkva Gospe Trsatske, sklad različitih stilova i povijesnih razdoblja

Bidermajersko pročelje crkve Gospe Trsatske

zbog stilskog kašnjenja odišu visokorenesansno-manirističkim ugođajem. Nadvratnik desnog pobočnog portala urešen je propetim lavovima koji lome kruh, jednim od grbova Frankopana, feudalnih gospodara Trsata, osnivača i najvećih donatora samostana. Motiv šestokrake zvijezde, koji

Franjevački grb

se javlja na nekoliko mjesta u ukrasu pročelja, zapravo je prikaz izvornoga grba Frankopana. Tako je bidermajerska obnova Trsatskog svetišta, baš kao i ona obližnjeg kaštela, u nacionalnim okvirima vrlo rani primjer izražavanja buđenja nacionalne svijesti kroz graditeljstvo.

Zabat desnog pobočnog portala

UNUTRAŠNOST CRKVE

Kao nosači današnjeg pjevališta, ispod kojeg se ulazi u crkvu, sekundarno su u prvoj polovici XIX. stoljeća iskorišteni gotički stupovi. Nakon ulaska u crkvu iznenađujuće se nailazi na samo dvije lađe, prvotnu i lijevu, nastalu baroknim objedinjavanjem nekadašnjih pobočnih kape-la. Iako su Frankopani, feudalni gospodari Trsata, prvu crkvu na tom mjestu vjerojatno izgradili već krajem XIII. stoljeća, najraniji dijelovi današnje potječu iz

XV. stoljeća. Tada je knez Martin Frankopan dozvolom pape Nikole V. počeo graditi novu crkvu i samostan, te 1453. godine doveo franjevce iz Bosne, takozvane Bosanske vikarije. Martinova crkva bila je tipična kasnogotička jednobrodna (dvoranska) crkva s pravokutnim svetištem.

Njezini su preostaci i unutrašnjost danas sačuvani u nižim dijelovima zida Svetišta i crkve, na dijelu južnog zida povezanog s klaustrom. Izvorni se južni zid

Raskošna unutrašnjost trsatske bazilike

Oltar sv. Franje Asiškog

protezao od svetišta do oltara sv. Nikole, najbližeg ulazu u crkvu. S druge strane, preostaci nekadašnjeg sjevernog zida skriveni su u masivnim, zidanim stupovima koji glavnu lađu odvajaju od pobočne. Zanimljivo je da su prilikom barokizacije u XVII. stoljeću Frankopani franjevcima naložili suzdržanost, kako adaptacija ne bi narušila izvornost Svetišta.

① **Oltar sv. Franje Asiškog** prvi je u nizu oltara sjeverne (lijeve) lađe. Prvobitni je oltar na tom mjestu početkom XVIII. stoljeća

podignuo barun Franjo Čikulini od Podsuseda i Stubice, carski savjetnik i naslovni biskup grada Skoplja. On je i sahranjen podno oltara, o čemu svjedoči natpis iznad kapitela nasuprotnog zidanog stupca. Prvotni oltar već je 1725. godine zamijenjen današnjim. Pobočne su oltarske skulpture sv. Paskala i sv. Bernardina Sijenskog iz istog vremena. Rezbarene su u drvu, a obradom imitiraju skupi mramor. Slika Stigmatizacija sv. Franje izrađena je 1891. godine, a izvorna se pala ovog oltara čuva u samostanu.

② **Kapela sv. Ane.** Prvotnu je kapelu na ovom mjestu, kao obiteljsku grobnicu, 1624. godine dao izgraditi barun Stjepan della Rovere, tadašnji feudalni upravitelj Rijeke. Sačuvani natpis na ploči između oltara sv. Ane i prvotnog oltara sv. Franje svjedoči o tom pothvatu. Da su barun i članovi njegove obitelji tu pokopani potvrđuje natpis na ploči podno oltara i onaj njemu nasuprot, ugrađen u zidani stup koji dijeli glavnu od pobočne lađe. Kapela je već dvadesetak godina nakon izgradnje inkorpo-

rirana u jedinstvenu, lijevu crkvenu lađu. Od izvornog je oltara kapele sačuvana slika Bogorodice i sv. Ane s članovima obitelji della Rovere i njihovim svecima zaštitnicima: Sv. Stjepan je barunov zaštitnik, Sv. Ana je baruničina zaštitnica, a Sv. Ferdinand i Sv. Fridrik zaštitnici su barunovih sinova. Podno nogu darivatelja je ključ grada Rijeke. Autor je oltarske slike Giovanni Pietro Telesphoro de Pomis, Talijan koji je radio u Grazu, na dvoru nadvojvode Ferdinanda.

Taj se tipični izdanak talijanskog humanizma, osim slikanjem, bavio arhitekturom i medaljarstvom. U slikarstvu je bio sljedbenik mletačkih manirista. Čitavo stoljeće nakon nastanka, de Pomisova je slika uklopljena u sadašnji drvorezbareni oltar. Na bočnim postoljima oltara, pokraj tordiranih stupova, u punoj su skulpturi prikazani Sv. Ivan Kapistran i Sv. Bernardin.

③ **Kapela sv. Petra apostola.** Izvornu je kapelu na tom mjestu 1531. godine dao izgraditi jedan od većih darivatelja samo-

Oltar sv. Ane

stana, hrvatski vojskovođa Petar Kružić. I ona je, poput prethodne, prilikom barokizacije provedene u prvoj polovici XVII. stoljeća, ugrađena u jedinstvenu lijevu pobočnu lađu. Drvorezbareni oltar sa slikom Krist predaje ključeve sv. Petru i predelom s prikazom Duša u čistilištu potječe iz 1723. godine. Pobočne skulpture, kao na vjetru razigranih nabora draperije, predstavljaju Sv. Pavla apostola i Sv. Jeronima. Oltar je podignut donacijom Petra de Denara, carskog upravitelja bakarske luke i savjetnika dvorske komore

Oltar sv. Petra apostola

Nadgrobna ploča krčkog kneza Nikole VI. Frankopana

u Grazu. Lijevo i desno u podnožju oltara danas se nalaze grobne ploče Nikole VI. Frankopana Tržačkog umrlog 1523. godine i njegove supruge Elizabete Petuhi de Gerse umrle 1513. godine. Vegetabilni ukras i dupini u obrubu Nikolina epitafa izrazito su renesansnih karakteristika.

U grobnoj kripti podno oltara sahranjeno je nekoliko senjsko-modruških biskupa (Smoljanović, Mariani, Agatić), što jasno govori o važnosti Trsatskog svetišta u toj Biskupiji. U kripti kapele sv. Petra navodno je položena i glava Petra Kružića o čemu govori ugovor njegove sestre Jelene koja je nakon njegove pogibije pod Klisom otkupila njegovu glavu, isplativši Turcima stotinu dukata.

④ **Kapela sv. Antuna Padovanskog.** Dograđena je poput apsida pobočnom brodu 1691. godine iz zaklade Franje Frankulina, potkapetana bakarske luke i grobničkog kaštela, koji je donacijom osigurao povlaštenu ukop za svoju obitelj. Postojeći mra-

morni oltar postavljen je 1761. godine. Oltarska pala pripisana je Christophoru Taschi, mletački odgojenom slikaru, rodnom iz Bergama, koji početkom XVIII. stoljeća djeluje u našim krajevima i to s obje strane mletačko-habsburške granice.

Osobito je bio popularan među franjevcima od Trsata do Karlobaga.

Ističe se slikama velikog formata koje je radio za trsatski samostan i krčku katedralu.

Natpis na nadgrobnoj ploči svjedoči da su u kripti kapele stoljećima pokapani trsatski franjevci, pa su tu i posmrtni ostaci obnovitelja Trsatskog svetišta i proširitelja samostana, fra Franje Glavinića i trsatskog slikara fra Serafina Schöna.

Na njih danas, podsjećaju reljefni likovi koje je 1989. godine izradio riječki kipar Zvonimir Kamenar.

Kapela sv. Antuna Padovanskog

⑤ **Mramorni oltar sv. Mihovila** nalazi se u glavnoj lađi, lijevo od trijumfalnog luka Sve-

Fra Franjo Glavinić i fra Serafin Schön, obnovitelji Trsatskog svetišta

tišta. Ovaj prvorazredni kamenoklesarski rad izveden je početkom XVIII. stoljeća, sredstvima koja je oporučno ostavio senjski biskup Sebastijan Glavinić. Visoko zanatsko umijeće ogleda se u vještom komponiranju različitih vrsta jednobojnog i višebojnog mramora. Osobito je lijep minijturni prikaz sv. Mihovila koji ubija Sotonu u središnjem medaljonu na predoltarniku (antependiju). Palu s arkandelima Mihovilom, Gabrijelom, Rafaelom, malim Tobijom i pripadnicima anđeoskih hijerarhija s presvetim Trojstvom na vrhu, 1631. godine naslikao je Švicarac Serafin Schön. Taj slikar-franjevac na Trsat dolazi oko 1630. godine, na poziv, gotovo odmah nakon velikog požara koji je poharao samostan. Boraveći ovdje više od desetljeća, samostanu ostavlja veliki slikarski opus. Njegove je slike lako prepoznati po gracilnim, maniristički izduženim likovima svijetle puti i prozračnoj draperiji halja. S posebnom je pažnjom slikar prikazao lik sv. Mihovila, zaštitnika fra Mihovila Kumara, tadašnjeg provincijala franjevačke provincije Bosne - Hrvatske i začetnika grandiozne obnove samostana.

⑥ Kasnogotički **trijumfalni luk** najznačajniji je ostatak arhitektonske plastike iz doba izgradnje franjevačke crkve i samostana u drugoj polovici XV. stoljeća.

Veliku palu Navještenja u luneti iznad trijumfalnog luka, teškom je venecijanskom paletom 1714. godine naslikao Christophor Tascha. U uobičajenu scenu Navještenja inventivno je uklopljen prizor prijenosa Svete kućice. Kao donator je, natpisom na posebnoj slici ispod Navještenja, zabilježen barun Franjo Ignacije Androcha. Kovanu rešetku koja zatvara svetište 1707. godine donirao je senjski biskup Martin Brajković. Rešetka je raskošno ukrašena lisnatim ornamentom i figurama anđela apliciranim na podlogu u formi pužnica. Smatra se jednim od najboljih djela te vrste u cjelokupnom hrvatskom baroku.

⑦ Crkva je stoljećima slavila kao najpovlaštenije moguće mjesto ukopa u regiji. Za Frankopane je, naravno, bila rezervirana grobna kriptu ispod podnice samog svetišta. Ne treba zaboraviti da je to i mjesto prvobitne, predfranjevačke crkve i same Bogorodičine kuće, u vrijeme dok se ta relikvija, prema predaji, nalazila na Trsatu. Grobna je ploča vrlo izlizana, pa je danas prekrivena sagom da se zaštiti ono što je ostalo od reljefa i natpisa. Ondje izvorno, od druge polovice XV. stoljeća, počivaju utemeljitelj samostana, Martin Frankopan sa suprugom Dorotejom i njihov nećak Bartol.

Trijumfalni luk svetišta s oltarom sv. Mihovila s lijeve i oltarom sv. Katarine s desne strane

Raspelo na kovanoj rešetki koja zatvara ulaz u svetište

Ukop Bartola memoriran je natpisom, dok je bračni par prikazan u reljefu. Podno supružnika je štit sa šestokrakom zvijezdom, stariji grb Frankopana. Ovdje je u brončanom sarkofagu bio sahranjen i Nikola IX. Frankopan koji je umro 1647. godine u Beču, a jedno je vrijeme bio hrvatski ban. Dinastija Franko-

pana, jedna od dviju najvećih u hrvatskoj feudalnoj povijesti, dugo je nakon izumiranja golicala maštu hrvatskog puka. Tako je uz podzemlje Svetišta vezana mjesna legenda o čudesnom zlatnom konju sv. Martina, od kojeg franjevci prema potrebi uzimaju dio, koji zatim opet naraste. Sredinom XX. stoljeća svetište je popločano zelenkastim mramorom i ukrašeno ciklusom slika (Prijenos Svete kućice, Svečano krunjenje lika Bl. Dj. Marije 8. rujna, 1715. godine, Zavjet Petra Kružića, Knez Nikola Frankopan šalje izaslanstvo u Nazaret, Zdravo Zvijezdo mora). Izradio

ih je zagrebački slikar Vladimir Kirin. Prozore svetišta i cijele crkve ukrašio je svojim vitrajkama 1993. i 1994. godine splitski slikar Josip Botteri Dini. Gotička vrata na desnom zidu svetišta vode prema sakristiji.

⑧ Monumentalni mramorni **glavni oltar** Svetištu je 1692. godine darovao brat tadašnjeg

Kovana rešetka iz 1707. godine, jedinstveno djelo hrvatske barokne umjetnosti

gvardijana, zagrebački sudac Ivan Uzolin. Pripisuje se radionici goričkog majstora Giovannija Pacassija. U središtu oltara je kopija znamenitog triptiha Gospe Trsatke, čiji se original danas čuva u samostanskoj riznici (vidjeti u

daljnjem tekstu). Slika je ovjenčana zavjetnim darovima. U pobočnim su nišama pune skulpture sv. Franje i sv. Ivana. Arhitektonskom i figuralnom plastikom osobito je bogato raščlanjena atika oltara. Raskoš pojačava uporaba razno-

↑ Čudotvorna slika «Majke Milosti», dar pape Urbana V. Trsatskom svetištu

↻ Glavni oltar bazilike sa slikom «Majke Milosti»

⇒ Stigmatizacija sv. Franje na vratnici svetohraništa

Prijenos Svete kućice, slika u svetištu

bojnog mramora i mramornih inkrustacija. Umecima mramora izvedeni su i mali figuralni prikazi Stigmatizacije sv. Franje na vratnici svetohraništa i Bogorodice s Kristom na antependiju. Dva lučna prolaza s drvenim oslikanim vrat-

nicama omogućuju ophod uokolo oltara. Prostor iza oltara služio je za odlaganje zavjetnih darova.

⑨ Današnji mramorni, inkrustirani **oltar sv. Katarine**, desno od trijumfalnog luka (gledano od glavnih vrata), podignut je u XVII.

stoljeću. Bio je treći u nizu na tom mjestu, nakon svoga gotičkog i ranobaroknog prethodnika. Donirala ga je Ana Sorsiana rođena Petreković, kako je zabilježeno na natpisu na oltarskoj predeli. Oltar goričkih majstora samo se u detaljima razlikuje od nasuprotnog oltara sv. Mihovila. Baš kao i kod njega, središnja je pala s prikazom sv. Katarine s mučenicama znatno ranijeg postanka, a

Oltar sv. Katarine, pala sv. Katarine s mučenicama

Vitraj u svetištu

naslikao ju je također fra Serafin Schön.

Aleksandrijska mučenica prikazana je i na predoltarniku tehnikom inkrustacije.

⑩ U ophodu slijedi drvo-rezbareni polikromirani **oltar Sv. Ivana Nepomuka** na južnom zidu glavne lađe. Svetac je prikazan unutar baldahina koji pridržavaju anđelčići. Okružen je skulpturama franjevačkih svetaca; Sv. Franje Solanskog i Sv. Petra Alkantarskog sa strana i Sv. Paskala na oltarskoj atici. Oltar je posvećen 1727. godine. Poput ostalih drvorezbarenih oltara u crkvi izradila ga je franjevačka

Oltar sv. Ivana Nepomuka

Propovjedaonica iz 1726. godine i Križni put, detalj

radionica kranjskog (slovenskog) podrijetla i južnotirolskih utjecaja. Trsatski su franjevci u XVIII. stoljeću i upravno bili vezani za Kranjsku. Radionica je ostavila značajan broj djela na Trsatu, boraveći ovdje dvadesetih godina XVIII. stoljeća. U skladu s ondašnjom modom ovi su oltari bili drvorezbareni i bojeni tako da imitiraju ukras višestruko skupljih mramornih, inkrustiranih oltara.

⑪ **Propovjedaonicu** je, također, poput prethodnog, a i sljedećeg oltara izvela ista radionica 1726. godine. Košara je peterokutnog oblika. Rubovi punih stranica naglašeni su balustrima. U središnjoj kartuši parapeta izveden je Marijin monogram. Kompoziciju kruni baldahin s punom skulpturom anđela koji puše u trublju. Vratnica koja vodi do hodnika na samostanskom katu reljefno je ukrašena,

Unutrašnjost crkve Blažene Djevice Marije, Gospe Trsatske

Oltar sv. Nikole, zaštitnika pomoraca

Unutrašnjost crkve Gospe Trsatske

a središnji je motiv Kristov monogram.

⑫ **Oltar sv. Nikole.** Zaštitnik pomoraca u ovoj se crkvi častio već početkom XVI. stoljeća. U prvoj polovici XVII. stoljeća oltar je obnovljen, a iz 1631. godine je pala sv. Nikole sa zagovornicima, djelo fra Serafina Schöna. Na knjizi koju drži svetac sačuvao se originalni slikarev potpis. Sv. Bonaventura prikazan je u reljefu atike oltara kako sjedi na oblaku. Na lijevom pobočnom postolju puna je skulptura jednog sveca

Veliki klaustar Franjevačkog samostana na Trsatu

Impresivni križni svodovi Velikog klaustra

Freska u Velikom klaustru

biskupa, dok je na desnom prikazan Sv. Antun Padovanski.

Križni put na zidu crkve, naslikan fresko tehnikom šezdesetih godina XX. stoljeća, djelo je Varaždinca Ivana Režeka. Klupe za puk u glavnoj lađi su iz 1886. godine, a ispovjedaonice iz 1981. godine. U obilazak samostana može se krenuti kroz mala vrata na južnom crkvenom zidu koja se nalaze između propovjedaonice i oltara sv. Nikole.

13) Veliki klaustar. U nje ga se može ući na zasebni ulaz pokraj crkvenog pročelja ili kroz pobočna vrata koja vode iz same crkve.

Dovršen je u razdoblju zamašne barokizacije potkraj prve polovice XVII. stoljeća. Zanimljivo je

da nikad nije bio dio samostanske klauzure, već je zamišljen i korišten kao otvoreni dio samostana, mjesto gdje su se hodočasnici mogli odmoriti, okrijepiti i utažiti žeđ. Masivni ožbukani zidani stupovi i križni svodovi, daju opći dojam kontinentalnog baroka. Cilindrično krunište vodospreme (»šterne«) poput ostale kamene arhitektonske plastike iz tog razdoblja na Trsatu, ima karakteristične manirističkog oblikovanja.

Poslije obnove nakon požara 1629. godine, klaustar je nizom fresaka, s prikazima iz Bogorodičina života, ukraasio Serafin Schön. Izvorne, vrlo oštećene freske, nestale su u dvjema pretjeranim restauracijama u XIX. i XX. stoljeću. Sačuvani su ipak autorovi motivi i

međudnos likova. Ciklus počinje Navještenjem Marijina rođenja, pokraj vanjskog ulaza u predvorje sakristije. Duž klaustra stiže se do prolaza koji vodi do malenog dvorišta u kojemu je nedavno uređena kapela u obliku trijema s prostorom za paljenje svijeća. Iz ovog se dvorišta ulazi u kapelu zavjetnih darova, nezaobilazno odredište u samostanskom sklopu.

⑭ **Kapela zavjetnih darova** jedini je iz temelja (relativno) novi dio samostanskog kompleksa, a građena je početkom XX. stoljeća.

Kapela svijeća.

Predvorje Velikog klaustra

U njoj su u rasponu od drvo-rezbarene skulpture preko srebrnine i drugih zavjetnih darova, naivnog slikarstva koje narativno opisuje konkretan događaj, zavjetnih prikaza brodova u oluji, goblena, odbačenih štaka i sličnih pomagala, prezentirana svjedočanstva o čudesnim izbavljenjima i ozdravljenjima prema zagovoru Majke Božje Trsatske. Osobito su dojmljivi prikazi iz smrtnih pogibelji čudom spašene djece. Darovi vjerno odražavaju snagu i međunarodno značenje Marijina svetišta na Trsatu. Izložci se stalno mijenjaju i nadopunjuju novim darovima. Kapelom dominira vrsna gotička skulptura Gospe Slunjske iz XV. stoljeća. Gospu su franjevci krajem XVI. stoljeća pred Turci-

Kapela zavjetnih darova

ma sklonili najprije u Senj, pa ubrzo na Trsat. Stoljećima se čuvala u samom svetištu trsatske crkve. Sve do druge polovice XX. stoljeća većina je zavjetnih darova bila izložena na zidu same crkve.

15 Kapela sv. Franje Asiškog. Ova je kapela zamišljena i izvedena 1647. godine, dakle u sklopu cjelovitog i grandioznog graditeljskog pothvata krajem prve polovice XVII. stoljeća. Donirao ju je Matija Rakamarić. Smještena je u uglu Velikog klaustra, tik do prolaza koji vodi u dvorište, pred Kapelom zavjetnih darova. Sadašnji barokni oltarski retabl izrađen 1724. godine, djelo je franjevačke, drvorezbarske ra-

dionice koja je u to doba djelovala na Trsatu. Središnji reljefni prikaz Stigmatizacije sv. Franje uokviren je bogatim drvorezbarskim okvirom. Za tu je kapelu ciklus Križnog puta naslikao Bakranin Nenad Petronio. Krilom Velikog klaustra slijedi prodavaonica uspomena, krunica i svijeća te vratarnica unutarnjih samostanskih prostora koja je ujedno i informativni punkt. U kutu je ulaz u unutarnji prostor samostanske klauzure. Dalje se može jugozapadnim krilom prema predvorju i izlazu iz samostana.

16 Predvorje Velikog klaustra (izlaz) ukrašeno je skulpturom Bogorodice i jedinom sačuvanom izvornom, Schönovom

Kapela sv. Franje Asiškog iz 1647. godine

Predvorje Velikog klaustra sa sačuvanom freskom S. Schöna

freskom iz prve polovice XVII. stoljeća. Scena u luneti pod svodom, iznad ulaza u klaustar, prikazuje Bogorodicu kao Nebesku kraljicu s Isusom u krilu. Uz Bogorodicu su prikazani Sv. Franjo i Sv. Miho-
vil. Freska je slučajno pronađena ispod žbuke u vrijeme obnove samostana šezdesetih godina XX. stoljeća. Iz predvorja se izlazi u perivoj ispred crkvenog pročelja. Okoliš samostana, Križni put, Marijin perivoj, Pastoralni centar

Slika Gospe Trsatske spašena iz požara u Klanjcu

Bogato ukrašen sakristijski ormar

“Aula Ivana Pavla II.”, Trsatske stube, trsatska Gradina i druge zanimljivosti koje se mogu obilaziti na Trsatu opisane su kasnije u tekstu.

⑰ **Sakristija** se nalazi uza svetište, a njezino predvorje na mjestu stare sakristije u kojoj su smještena dva robusna ormara za liturgijsko ruho i posuđe.

Ormarić za popis svetih misa iz XVIII. st.

Detalj kamenog umivaonika u sakristiji

Datirani su natpisima u 1661. i 1678. godinu. Kasniji ima kićenije metalne okove, dok je stariji, drvorezbarski bogatije ukrašen, ukkladama baroknih formi i ornamentiranim lezenama. Raskošnim intarzijama ističu se sakristijski ormar za čuvanje pokaznica i ormarić za popis svetih misa iz XVIII. stoljeća. Kamenu umivaonik u sakristiji svojim je stilskim karakteristikama kasnogotički rad (glavice stupića, profilirana greda, Kristov mo-

nogram klesan goticom, trilobni svršetak ukrašen zupcima). Plitko uklesana datacija (1668. god.) naknadno je dodana, a vjerojatno bilježi vrijeme njegove ugradbe u staru sakristiju. U novu je sakristiju premješten sredinom XX. stoljeća.

Sakristijski ormar za čuvanje pokaznica

Barokni zvonik crkve Gospe Trsatske

FRANJEVAČKI SAMOSTAN U SLUŽBI TRSATSKOG SVETIŠTA

Mali klaustar nalazi se unutar tzv. Samostanske klauzure, tj. prostora gdje borave redovnici, predani svom osobitom načinu života i zauzeti odgajanjem mladića koji upravo na Trsatu provode prvu godinu svog redovničkog života, obavljaju tzv. novicijat. Stoga se u taj dio samostana zalazi u vrijeme kad se ne remeti dnevni red franjevac. Mali klaustar ima malenu površinu vodospreme, znatno su uži rasponi lukova i križnih svodova, pa ukupne dimenzije hodnika rezultiraju

intimnijim ugođajem od onog iz Velikog klaustra, koji praktično od same izgradnje i nije bio dio samostanske klauzure. Neožbukani stupovi zidani od kamenih klesanaca Malom klaustru daju određenu mediteransku notu.

Ljetna blagovaonica je još jedna od samostanskih umjetničkih galerija. Posebno je dojmljivo da ova velika prostorija i danas živi u punoj, izvornoj funkciji, premda su njezino žiđe i strop potpuno prekriveni vrijednim zidnim i stropnim slikama.

Mali klaustar Franjevačkog samostana

Oslikani strop Ljetne blagovaonice

Ljetna blagovaonica, riznica vrijednih umjetničkih slika

Govornica za čitače i mramorni umivaonik

Franjevci su najprije naručili veliko platno s prikazom Mistične večere sv. Obitelji koje je fra Serafin Schön izveo 1640. godine, odmah nakon dovršenja ovog dijela samostana. Neuobičajeni ikonografski prikaz (redovničke su se blagovaonice inače konvencionalno ukrašavale Posljednjom večerom) razradio je prema naputku tadašnjeg samostanskog gvardijana Franje Glavinića. Cjelokupni preostali ures blagovaonice ostvaren je prema pomno razrađenom ikonografskom programu u zadivljujuće kratkom razdoblju početkom XVIII. stoljeća. Na zidu nasuprot velikog platna s prikazom Mistične večere, u nekoliko vrsta mramora i mramornih umetaka izveden je monumentalni umivaonik s govornicom za čitače. Mramornu os dopunjuje bujni akantov ukras

Sv. Bonaventura, ulje na platnu, rad Christophora Tasche

Frankopanski grb, rad Christophora Tasche

sa strana i vješto izvedeni drveni nosači za ručnike. Cjelovita konstrukcija poput raskošnog baroknog oltara zauzima veći dio zidne stijene. Na trbušastom parapetu govornice inkrustacijom je u toplim bojama izrađen simbol franjevačkog reda. Na drvenim vratnicama govornice naslikana je Bogorodica s djetetom. Rad se pripisuje Christophoru Taschi. Preostali dio ziđa iznad pobočnih vrata ispunjavaju platna s prikazom habsburškog grba sa štitom na kojemu su inicijali cara Leopolda I. i frankopanskog grba s natpisom posvećenom osnivaču samostana, Martinu. Autor tih i svih ostalih platna na zidu blagovaonice također je Tascha. Na uzdužnom zidu prema unutrašnjosti samostana izveo je velika platna prigodne tematike, Čudesno umnažanje kruha i Kišu

Zimska blagovaonica u kojoj dominira barokno drvorezbareno Raspelo

mane. Zanimljivo je usporediti dva slikarska načina koja su obilježila razdoblje barokizacije samostana, teatralni Taschu i lirski Schöna. Između prozora suprotnog zida

Fra Franjo Glavinić, povjesničar, pisac i teolog

Tascha je postavio ulja na platnu s prikazom Sv. Ljudevita, Sv. Bonaventure i Sv. Franje. Središnja velika stropna slika također je Taschino ulje na platnu kao i dvije njoj pobočne slike. Glavna prikazuje Bezgrješnu Djevicu kojoj se klanjaju Sv. Franjo Asiški i Sv. Antun Padovanski. Manje prikazuju patrijarhe: Jakovljevi san u Betelu i Mojsija pred gorućim grmom. Slike su smještene unutar medaljona i uokvirene tabulatom, drvenom i oslikanom stropnicom. Tabulat je 1703. godine oslikao Josip Benedikt Stemberger. I drugi su dijelovi samostana u znatnoj mjeri sačuvali barokni ugođaj.

Zimska blagovaonica manja je i vrlo jednostavno uređena prostorija. Njome dominira jedno barokno drvorezbareno raspelo iz prve polovice XVIII. stoljeća.

Stolovi i klupe visokih naslona u kontrastu su s bjelinom zida i svodova. Otmjeniji je dio inventara barokni umivaonik od crnog mramora. Sv. Pavao apostol, ulje na platnu većeg formata s kraja XIX. stoljeća, rad je učenika bečke akademije A. Robleka koji je, poput mnogih drugih što su ukrašavali samostan, bio redovnik. Tu je i portret sluge Božjeg, kardinala i padovanskog biskupa G. Barbadiga koji je prilikom hodočašća Gospi Trsatskoj 1709. godine donio njegov nećak, veronski biskup Ivan Franjo Barbadigo, inicijator krunjenja Bogorodičina i Isusova lika s trsatskog triptiha 1715. godine. Osobito je neobična tzv. Crna Bogorodica, Schönova slika

Crna Bogorodica

koja dokumentira izgled glavnog oltara crkve u prvoj polovici XVII. stoljeća, dakle prije gradnje glavnog mramornog oltara. U zimskoj je blagovaonici i Schönov portret

Hodnik iznad Velikog klaustra, galerija umjetnina

fra Franje Glavinića, povjesničara, pisca i teologa, samostanskoga gvardijana i voditelja obnove samostana potkraj prve polovice XVII. stoljeća. Pokraj gvardijana naslikani su mitra i pastoral, znakovi biskupske časti koju je odbio. Iznad klaustura, u obodnom hodniku starog dijela samostana, iz kojeg se ulazi u franjevačke sobe, nalazi se još jedna galerija umjetnina. Mnoga, od ovdje izloženih djela bila su i izvorno namijenjena za ovaj prostor. Među njima se ističu barokna ulja na platnu s prikazima franjevačkih svetaca nastala tridesetih godina XVIII. stoljeća. Naslikao ih je Valentin Metzinger, Lotarinžanin udomaćen u Ljubljani. Mnogobrojna djela ovog plodnog slikara sačuvana su u Sloveniji i Hrvatskoj. Među novijim donacijama ističe se jedan crtež znamenitog naivnog umjetnika Ivana Lackovića Croate koji je Trsatsko svetište i njegove hodočasnike prikazao na svoj specifični, podravski način. Izloženo je i nekoliko modela brodova od vrsnih brodomodelarskih radova, do onih nevještih, ali ne manje dojmljivih, poput Viribus Unitisa, komandnog broda Austrougarske ratne mornarice iz Prvog svjetskog rata.

Pokraj barokne drvorezbarene skulpture Bezgrešno Začete, iz samostanskog hodnika ulazi se u **Riznicu** koja čuva bogatstvo zavjetnih darova.

U njoj se u posebnim mikroklimatskim uvjetima prvenstveno čuva ikona koju je, prema tradiciji, Hrvatima 1367. godine darovao papa Urban V. zatekavši ih na hodočašću u Loretu neutješne zbog gubitka kućice. Ikona je već u to vrijeme slovila kao čudotvorna jer ju je, vjerovalo se, naslikao sam Sv. Luka. Suvremena stilska analiza ovaj triptih pripisuje sjevernojadranskom, preciznije mletačkom kulturnom krugu prve polovice XIV. stoljeća. Gotički stilski elementi jasno su izraženi, a grčka slova rezultat su tada uobičajenih konvencija u prikazima čudotvornih ikona. Ikonografska analiza likova bočnih stranica triptiha upućuje na Frankopane koji su vjerojatno nabavili ikonu. Zasebno su danas izložene zlatne krune kojima su Bogorodica i mali Isus trsatskog poliptiha, na inicijativu biskupa Verone Barbadiga, svečano okrunjeni 1715. godine. Izrada kruna financirana je iz zaklade Aleksandra Sforze, kanonika vatikanske bazilike sv. Petra. Treba naglasiti da je ovo bio prvi takav slučaj krunjenja Bogorodičina lika izvan područja Italije. U prvoj sobi Riznice nalazi se kopija trsatske ikone Bogorodice s djetetom iz XVIII. stoljeća.

Tu su također i donirani darovi najuglednijih habsburških vladara: svijećnjak Leopolda I., dvoglavi zlatni orao optočen draguljima Karla V. i misno ruho

Kopija trsatske ikone Bogorodice s djetetom sa zlatnim krunama

Kućna kapela

od zelenog baršuna koji je darovala Marija Terezija (franjevci njeguju tradiciju da ga je carica vlastoručno i izvezla). Ljepotom plijeni visokorenesansna srebrna skulptura Bogorodice s djetetom iz 1597. godine. Ona je zavjetni dar, za ozdravljenje Sigismunda Erdödyja, sina bana Tome Erdödyja i njegove supruge Ane Marije Ungnad. Pod Bogorodičinim nogama, nije samo Marijin biblijski znak, već je on tada imao i dodatno simbolično značenje pobjede nad Turcima. Ban Toma bio je slavljn diljem Europe, zbog ključnog poraza koji je 1593. godine Turcima nanio kod Siska. Na visokom podnožju skulpture iskucani su grbovi i posvet-

ni natpis zahvalnih roditelja. Skulptura se pripisuje nekoj od augsburških zlatarskih radionica.

Jedan neobični moćnik s natpisi- ma na bosančici dar je srpske despotice Barbare, rođene Frankopan, nećakinje osnivača samostana. Preostalo srebro mahom je podrijetlom iz mletačkih i južnonjemačkih radionica. Tu su gotički, renesansni, barokni i klasicistički relikvi-

jari, kaleži s pliticama, pacifikali, procesuali i drugi liturgijski predmeti. U Riznici je prikazan samo jedan dio ovog blaga, uglavnom onaj povezan uz poznate darovatelje. Značajno mjesto pripada jedinom poznatom sačuvanom primjerku molitvenika *Raj Duše*. Molitvenik tiskan 1560. godine u Padovi nastao je na području Pokuplja, tadašnje frankopanske državine, pa je stoga jedan od najstarijih poznatih primjeraka knjige tiskane na hrvatskom jeziku na području kontinentalne Hrvatske. Priredio ga je svećenik Nikola Dešić, a pripadao je Katarini Frankopan, supruzi Nikole Zrinskoga Sigetskoga. Ovdje se čuva svečani rukopis *Historie Tersat-*

tane, glasovitog djela o povijesti samostana koji je napisao fra Franjo Glavinić, a tu su i listine pape Nikole V. iz 1453. godine i Martina Frankopana iz 1468. godine. U unutarnjoj kućnoj kapeli zgrade novicijata, kao pozadina oltaru, postavljena je slika na drvu u bogatom drvorezbarenom okviru akantova lišća. To kvalitetno djelo pripisuje se Serafinu Schönu, a prikazuje Bogorodicu koja doji Isusa a uz nju su Ivan Krstitelj i Sv. Elizabeta.

Samostan ima bogatu **knjižnicu** i **arhiv** jer su u njemu franjevci vodili filozofsku i bogoslovnu školu. Znatan dio knjiga i rukopisne građe stradao je u požaru samostana 1629. godine. Suvre-

menik požara gvardijan Franjo Glavinić spominje važne rukopise i rijetke knjige iz različitih krajeva Europe stradale u požaru. Ne smije se zaboraviti da su se u samostan slijevale mnoge franjevačke dragocjenosti iz Bosne i dijelova Hrvatske koje su zauzeli Turci. Nakon te katastrofe u samostanu više nije zabilježeno takvih šteta. Danas se osim dokumenata i samostanskih knjige tu čuvaju i glazbene arhivalije. Samostanska knjižnica ima 17 inkunabula, knjiga tiskanih do 1500. godine. Jedna od njih napisana je na hrvatskom jeziku, a objavljena je u Veneciji 1495. godine. Riječ je o poznatom evanđelistaru fra Bernardina Splićanina.

Procesija Križnog puta

Riznica

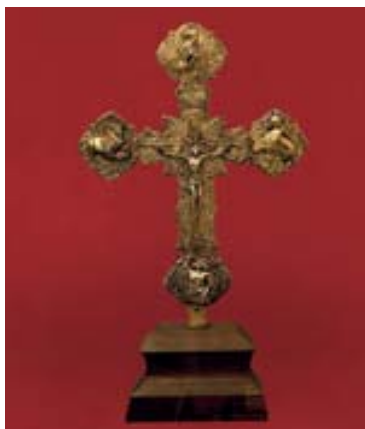
↻ *Ciborij, pozlačeno srebro, venecijanski rad iz XVIII. st.*

⤴ *Relikvijar Barbare Frankopan, domaći majstor, XV. – XVI. st*

↶ *Pokaznica, pozlačeno srebro, XVIII. st.*

↷ *Križ s janjetom, srebro*

⤵ *Križ Pacifikal, lijevano srebro*

↑ *Kalež, pozlačeno srebro, tehnika iskucavanja, XVII. st.*

↗ *Kalež biskupa Aleksandra Ignacija Mikulića, XVII. st.*

⇒ *Srebrni kip Madone s Isusom, zavjetni dar kneza Tome Erdödyja (1597.)*

↓ *Zavjetna kruna senjskih uskoka iz 1615. godine*

↖ *Privjesak cara Karla V., nepoznati draguljar, 1536. godine*

↪ Pokaznica

↑ Relikvijar grofa Porcia,
Venecija, 1636. godine

↩ Unikadni molitvenik Raj
Duše iz 1560. g. pripadao je
Katarini Frankopan

↓ Evangelistar fra Bernardina
Splićanina iz 1495. g. napisan
na hrvatskom jeziku, tiskan
latinicom

Dragocjeni zavjetni darovi

Misnica, dar carice Marije Terezije, zeleni baršun izvezen srebrom

Čudotvorna ikona Gospe Trsatske čuva se u samostanskoj riznici

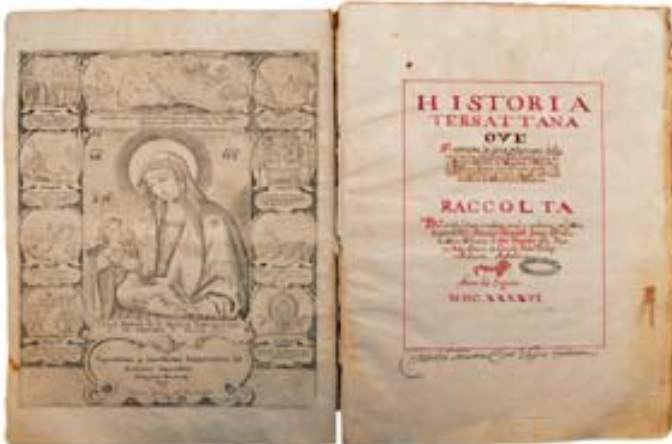
Knjižnica

↪ *Papinsko pismo o proglašenju Gospine crkve "manjom bazilikom"*

↪ *Papinsko pismo o osnutku bratovštine Gospe Trsatske*

↪ *Historia Tersattana, glasovito djelo o povijesti samostana*

Marijin perivoj

DIJELOVI TRSATSKOG SVETIŠTA POD VEDRIM NEBOM

Marijin perivoj i Kalvarija

Samostan je ugodno obilaziti i izvana, Marijinim perivojem koji je nedavno uređen. Stari dio perivoja ispred crkvenog pročelja formiran je u XIX. stoljeću. Produži li se njime prema jugozapadu brzo se nailazi na posljednje dvije kapele Trsatskih stuba. Ostale se kapele nižu podno ceste kojom se prilazi Trsatu, no o Trsatskim stubama,

kao cjelovitom urbanističko-arhitektonskom kompleksu, iscrpnije u zasebnom poglavlju koje slijedi. Novouređeni dio perivoja okružuje samostanski kompleks s istoka, na području nekadanjih vinograda. Taj veliki pothvat izveden je u doba gvardijana fra Serafina Sabola u posljednjem desetljeću XX. stoljeća.

Tu se za blagdana održavaju euharistijska slavlja. Zbog povoljne konfiguracije terena ovaj prostor slovi i kao najbolja ljetna

pozornica u gradu Rijeci. Dalje prema istoku, u sklopu samostanske okućnice nedavno je uređeno veće odmorište s klupama i stolovima za hodočasnike. Na brdu Fortica iznad Marijina perivoja i samostana uređen je Križni put.

Tu nekoć ogoljenu uzvisinu franjevci su pošumili u posljednjih stotinjak godina. Sjeveroistočno iza samostana i danas je netaknuto sačuvan **Dolac** sa zidanim podzidima vrtnih parcela

Postaja Križnog puta

Križni put, vrijeme molitve i razmišljanja

Svetište majke Božje na Trsatu, crkva i franjevački samostan

na kojima se uzgaja povrće. Ovaj Dolac s povrtnjakom spominje se i u drevnoj legendi o dolasku kućice na Trsat. Uz njega je vezana još jedna zanimljiva epizoda iz života samostana. Znameniti secesijski arhitekt, Slovenac Jože Plečnik,

pred Prvi svjetski rat zamislio je proširenje crkve tako da se iznad ove krške vrtače izvede novo svetište s kupolom po uzoru na baziliku sv. Petra u Rimu. Plečnikova zamisao obnove bila je čak i suzdržanija od drugih koje su se u to doba pojavile. Realizaciju je ipak zau-

Križni put

stavio austrougarski prijestolonasljednik Franjo Ferdinand koji je kao veliki ljubitelj starina procijenio da bi ona narušila spomeničko značenje Trsatskog svetišta.

Stube Petra Kružića

Izgled ovog vjerskog i urbanističko-arhitektonskog spomenika rezultat je stoljetnih dogradnji i popravaka. Stube počinju iz središta Sušaka, dijela grada Rijeke položenog uz lijevu obalu Rječine. Prema tradiciji ih je 1531. godine, na trasi već postojećeg zavjetnog puta prema samostanu, započeo graditi hrvatski vojskovođa Petar Kružić. Zavjetna kapela koju je dao podignuti smještena je već na samoj zaravni nadomak franje-

vačke crkve. Posvećena je sv. Nikoli, zaštitniku pomoraca, jer je Kružić u stalnom ratovanju protiv Turaka često putovao morem. Do nje se iz perivoja pred crkvenim pročeljem dolazi pješačkim putem popločanim škriplom.

Na pročelju je kapele, na vrhu šiljastog kasnogotičkog luka, glagoljskim pismom uklesana 1531. godina. Nešto dalje nalazi se prohodni trijem u formi slavoluka.

Na natpisu unutar trijema zabilježen je veliki doprinos koji je dovršenju Trsatskih stuba u prvoj polovici XVIII. stoljeća dao vojvoda Štajerske, Koruške i Kranjske, te zapovjednik Brinja, Franjo Gabrijel Aichelberg. Podno kapele hodočasnički put

Kapela Tješiteljice žalosnih na početku Trsatskih stuba

je presječen cestom, no čim se ona prijeđe, stubama se nesmetano može spuštati sve do njihova ishodišta. Tradicionalno ih je, naravno, prijeći u obrnutom smjeru, uspinjući se prema samostanu.

Danas ih ima više od pet stotina, a pučka predaja hoće »da im se broja ne zna«.

Početak stuba na Sušaku naglašen je baroknom kapelom u formi slavoluka. Na težak hodočasnički uspon ondje poziva reljef Tješiteljice žalosnih, Bogorodice s djetetom u naručju. Smješten je u niši atike, uokvirene baroknim volutama. Strmim se usponom nižu

Kapela sv. Nikole, zavjetna kapela Petra Kružića na Trsatskim stubama

Aichelbergov trijem na Trsatskim stubama

još dvije kapele, zavjeti uglednika. Poseban je doživljaj prijeći Trsatske stube u procesiji na Velu Gospu. Drevna zavjetna tradicija svladavanja stuba na koljenima, zna se i danas prakticirati prilikom hodočašća.

Srednjovjekovna Trsatska gradina

TRSAT, MJESTO I GRADINA

Središte Trsata

Preko puta ulaza u crkvu Gospe Trsatske krajem XIX. stoljeća izgrađena je zgrada Hrvatske čitaonice na Trsatu. Projektirao ju je u oblicima kasnog historicizma domaći graditelj Mate Glavan. Čitaonice su u to doba funkcionirale kao polivalentni kulturni centri hrvatskog preporodnog pokreta i sjedišta različitih društava.

Frankopanski trg pokraj crkvenog začelja urbano je središte

Trsata. U daljnji obilazak valja poći Ulicom Petra Zrinskog koja vodi prema kaštelu, **trsatskoj Gradini**, na sjeverozapadu.

Putem promiču karakteristične pučke katnice građene u XIX. stoljeću. Naselje se spominje u Vinodolskom zakonu iz 1288. godine, kao dio sustava od 9 vinodolskih općina s razvijenom autonomijom. Veća kuća izrazitijih građanskih obilježja, na kraju ulice, pripadala je grofovskoj obi-

Trsat - mjesto, gradina, župna crkva sv. Jurja i Svetište Gospe Trsatske

telji Nugent, posljednjim gospodarima kaštela. Njoj nasuprot je barokni župni stan sa sačuvanim tragovima ranijih graditeljskih faza.

Trsatska gradina, kaštel iznad kanjona Rječine

Srednjovjekovnim kaštelom uglavnom su gospodarili Frankopani, hrvatska vlastela podrijetlom s otoka Krka. Zbog turske, ali i mletačke prijetnje, utvrde kaštela ojačane su krajem XVI. stoljeća. U kaštelu su se, zbog straha od turskih provala, u posebno uređenoj riznici čuvale samostanske dragocjenosti. Napušten je nakon velikog potresa sredinom XVIII. stoljeća. U prvoj polovici XIX. stoljeća kaštel je za svoje posljednje počivalište odabrao, i u romantičnom klasicističko-bidermajerskom duhu obnovio austrijski vojskovođa i grof Laval Nugent, koji je podrijetlom bio iz Irske. Njegova je obitelj imala značajnu ulogu u formiranju hrvatskog pokreta narodnog preporoda. Podno kaštela nalazi se drevna, višekratno pregrađivana crkva sv. Jurja, koja je stoljećima bila, a i danas je, župna crkva Trsata. S kaštela se pruža pogled na riječke četvrti na uzvisinama, Kalvariju i Kozalu, zatim sušački dio gradskog središta s lijeve strane Rječine, dio središta same

Rijeke, gradske luke, dakako i čitav Kvarner, liburnijsku Istru na zapadu, otoke Cres na jugu i Krk na jugoistoku. Na sjeveru se vide ostaci nekadašnjih mlinova u kanjonu Rječine.

Pristup Svetištu Blažene Djevice Marije, Gospe Trsatske

Ako ste već u Rijeci, Trsat je dobro uočljiv s Jelačićeva trga, Fiumare, Wenzelove i Ribarske ulice, dakle cijele obale Mrtvog kanala (najuočljiviji je kaštel koji se nalazi u blizini samostana). Svetište bi bilo najbolje pohoditi na tradicionalni hodočasnički način, Trsatskim stubama. One polaze iz sušačkog dijela središta grada. Ako niste spremni na vrlo naporan uspon na Trsat iz Rijeke, možete i gradskim autobusnim linijama 1 i 1a (Cindrićeva - Kumičićeva - Mihanovićeva ul. - Šet. J. Rakovca). Racionalno je Trsat pohoditi javnim prometom, a zatim se Trsatskim stubama pješice spustiti u Rijeku. Trsatu se vozilom može prići i sa zaobilaznice, preko istočnog ulaza u grad (Rijeka istok – Kačjak – Ul. T. Stričića – Mihanovićeva ul. – Šet. J. Rakovca), izbjegavajući prometnu gužvu gradskog središta.

Na Velu Gospu 15. kolovoza Trsat je zatvoren za promet vozilima.

Trsatsko svetište - «Hrvatski Nazaret», mjesto okupljanja mnogobrojnih hodočasnika, štovatelja Gospe Trsatske

HODOČASNIČKI ŽIVOT U MARIJINU TRSATU

U Trsatsko svetište intenzivno se hodočastilo i prije nego ga u XV. stoljeću preuzimaju franjevci, jer je papa Martin V. odobrio da modruški pomoćni biskup Blaž 1420. godine preuzme brigu o tom Svetišću, a godinu dana prije trsatskim je hodočasnicima udijelio osobite oprost. Isti papa dopušta Martinu Frankopanu da franjevcima povjeri brigu o Trsatskom svetišću, crkvi Majke Božje, zato što »Kristovi vjernici onih strana gaje poseban osjećaj pobožnosti zbog različitih čudesa što ih je u prošlom vremenu učinio svemoćni Bog zbog zalaganja predrage Djevice Marije«. Broj trsatskih hodočasnika je porastao još u XIV. stoljeću nakon što je u Svetišću 1367. godine postavljena i slika Gospe Trsatske »kako to dokazuje neprekidna privlačnost kojom to mjesto utječe na narode raznih kraljevina i prekomorskih krajeva koji u javnim procesijama i pojedinačnim manjim skupinama dolaze da to potvrde na različite načine.« Kad je 1531. godine Petar Kružić dao izgraditi Trsatske

stube, omogućio je pristup Marijini Trsatu onima koji su dolazili s mora (glavna luka Rijeke tada se nalazila upravo na ušću Rječine, podno Trsata).

Već 700 godina na Trsat hodočaste Tvoji pobožnici sa Trsata, grada Rijeke i okolice, Istre, Kvarnerskih otoka i Primorja, Gorani i Podgorani, žitelji Like i Krbave, cijele Lijepe naše domovine Hrvatske i susjedne Slovenije. S ovim si narodom dijelila svaku sreću i nesreću, svaki poraz i pobjedu. Kroz duga stoljeća Ti si uvijek bila Utjeha žalosnih, Utočište grešnika.
Anton Tamarut (1932. - 2000.),
riječko-senjski nadbiskup

Kristovi vjernici u Trsatskom svetišću

Slavljenje Svete mise na otvorenom u Marijinu perivoju

Glavinić 1647. godine naglašava da su upravo Trsatske stube uvjetovale nov način štovanja Gospe Trsatske: *»I da ne izostavim sjećanje na jednu pobožnost, velim da se mogu vidjeti osobe različitih staleža kako se često, klečeći na golim koljenima, uspinju onim stubištem koje počinje na podnožju brijega, a svršava na njegovu vrhu«*. Glavinić koji je desetljećima boravio na Trsatu svjedoči nam da se onamo *»stječe sav kršćanski puk ne samo iz obližnjih krajeva nego i iz dalekih alpskih predjela i drugih vrlo udaljenih zemalja, natječući se međusob-*

no u zahvalnosti za primljene milosti.« Hodočasnici se *»pobožno mole i zavjetuju, tražeći uslišanja od one Djevice koja je jedinome vječnom Potomku, Vrhovnome Vladaru, bila i sluškinja i majka«* (Historia Tersattana, 1989., str. 77., 99., 130.). Najveći zamah je Marijin Trsat doživio nakon što je 1715. godine bila okrunjena slika Gospe Trsatske. Tada je papa Klement XII. trsatskim hodočasticima udijelio povlasticu pohoda sedam oltara rimske bazilike sv. Petra s istim oprostima. Ipak su kasnije povijesne mijene uvjetovale i zalete i zamiranja

hodočašćenja na Trsat. To se osobito očitovalo kad je Rječina kao granica odijelila Trsat od Rijeke, Istre, nekih kvarnerskih otoka i dijela Slovenije.

Također i u prvim desetljećima nakon Drugog svjetskog rata, kad je hodočašćenje nailazilo na ideološke prepreke tada uspostavljenog političkog sustava.

Hodočasničke povlastice posebno su proširili pape Pio IX. i Pio XI. koji je trsatsku crkvu 1930. godine počastio naslovom manje bazilike (*basilica minor*). Od službenih hodočašća u naše doba treba istaknuti ono franjevačke mladeži u travnju, zatim

u svibnju za blagdan Gospe Trsatske (10. svibnja, kad se slavi dolazak Nazaretske kućice na Trsat), Majčin dan, Hodočašće pomoraca, Karlovačko hodočašće, u lipnju hodočašće iz Grobinštine, u srpnju hodočašće Novog Zagreba, zatim u kolovozu blagdan Velike Gospe (15. kolovoza), hodočašće vjernika iz zaleđa Bakarskog zaljeva, Bistričko hodočašće, u rujnu Mala Gospa (8. rujna), hodočašće Istrana, sveopće zagrebačko hodočašće, u listopadu hodoča-

šće Krčke biskupije i Riječke nadbiskupije krajem listopada. Posebno je dojmjljiva središnja svetkovina Velike Gospe. Trsat je tad zatvoren za promet pa ga vjerničko mnoštvo preplavljuje dolazeći sa svih strana. Svetkovinu prati tradicionalni sajam i mnogobrojne popratne priredbe. Subotama pak kroz cijelo ljeto dolaze hodočasnici iz središnjeg dijela gornje Hrvatske. Svoju pobožnost hodočasnici iskazuju u obrednom ophodu oko oltara Gospe Trsatske. Mnogi se u meditaciji i molitvi zadržavaju u crkvi i kapeli zavjetnih darova cijeli dan.

Procesija na blagdan Velike Gospe

Sveti Otac moli pred čudotvornom slikom «Majke Milosti»

PAPA IVAN PAVAO II. NA TRSATU

Vrijeme brzo teče, ali pamtimo da je od 5. do 9. lipnja 2003. papa Ivan Pavao II. treći put bio u Hrvatskoj. Rijeka je bila domaćin njegova pohoda, a iz nje je tražio put do Dubrovnika, Osijeka i Zadra. Potkraj svojih riječkih dana posve se predao gradu domaćinu. Noć iz koje je bljesnuo dan 8. lipnja, na riječkoj Delti mnoštvo je vjernika u molitvi i pjesmi čekalo taj dan Duhova. Zatim je na Delti prijepodne papa slavio misu i hrabro analizirao društvene i druge uvjete u kojima živi danas obi-

telj u Hrvatskoj, ali nije odustao od gesla kojim je dočekan da je *“obitelj budućnost Crkve i naroda”!* Svoje dobre želje i ljubav prema našem narodu pretočio je u usklik: *“Budite narod nade”!* Tog duhovskog blagdanskog poslijepodneva stigao je i na Trsat i tako potvrdio svoju pouku da je Trsatsko svetište spomen-mjesto Svete obitelji i zaštitničko Svetište hrvatskih kršćanskih obitelji. Bio je svjestan svoje bolesti i staračke iznemoglosti pa je uskliknuo na Trsatu: *“Molite se*

za mene dok sam živ i kad budem mrtav"! Vrativši se u Rim jednostavno je označio svoj pohod Trsatu kao potvrdu da bude i on u dugom nizu trsatskih hodočasnika pa se i nazvao "trsatskim hodočasnikom".

Papa Ivan Pavao II., 8. lipnja 2003. godine pohodio je Svetište Majke Božje na Trsatu, pomolio se pred slikom Gospe Trsatske, predvodio zajedničku molitvu okupljenih franjevac i Svetištu poklonio osobitu svečanu kronicu kao spomen na svoje hodočašće. Iako nije mnogo govorio na Trsatu, jasno je naznačio da Trsatsko svetište smatra trajnim nadahnu-

ćem za obiteljski pastoral jer je ono Hrvatski Nazaret, Svetište Svete Obitelji. Upravo zato je on hodočastio na Trsat i to će ga stalno povezivati s Trsatskim svetištem.

Trebao je papa Ivan Pavao II. doći na Trsat još 1991. godine kad su ga u vremenu pripreme za proslavu 700. obljetnice Trsatskog svetišta pozvali biskupi Riječke metropolije, u dogovoru s predsjednikom tadašnje Biskupske konferencije, kardinalom Franjom Kuharićem. Politička situacija je u bivšoj Jugoslaviji tada bila takva da se Papa nije mogao odazvati pozivu. Nije pohodio Tr-

Sveti Otac u crkvi Majke Božje Trsatske

sat ni za prva svoja dva pohoda Hrvatskoj 1994. i 1998. godine; dogodilo se to sada kad je Rijeka bila njegov domaćin, a Dubrovnik, Osijek, Đakovo i Zadar daljnja odredišta njegova putovanja.

Na Trsat i Trsatsko svetište Majke Božje papu su podsjećala njegova hodočašća u Loreto koji je pohodio nekoliko puta i poznaje povijest tamošnjeg svetišta, a ona je neobjašnjiva bez Trsata. Loreto i Trsat su, naime, povezani istom tradicijom o prijenosu kuće Blažene Djevice Marije od Nazareta, preko Trsata do Loreta. Loretska hodočašća nisu Papi dopustila da zaboravi Trsat. Naprotiv, čini se

da su pojačavala njegovu želju da hodočasti i u to Marijino svetište, u Hrvatski Nazaret.

Stoga je bilo razumljivo da je na riječkoj Delti počeo svoju povijed riječima kojima je želio označiti da je blizu Trsata: *“Nalazimo se podno brijega na kojemu leži Trsatsko svetište...”* S mukom je tek u trećem pokušaju izrekao tu za njega tešku riječ “trsatsko”, a okupljeni su ga nagradili dugim pljeskom. Tim riječima nije samo označio lokaciju riječke Delte već je to bio uvod da okupljenima uputi svoju poruku o obitelji i kod toga naglasi da je Trsatsko svetište trajni spomen na život Svete

Obitelji u Nazaretu.

Sveta Obitelj je trajni ideal kršćanskim obiteljima jer su članovi Svete nazaretske obitelji ostavili ideal obiteljskog života na koji trsatske hodočasnike uvijek podsjeća Trsatsko svetište. Razumljivo je stoga da je Papa i sam želio doći na Trsat, što je jasno rekao u svojoj prvoj općoj audijenciji nakon povratka s trećeg pohoda iz Hrvatske u Rim, naglasivši da je posjetio Trsat kao hodočasnik jer poštuje to Svetište

Papa Ivan Pavao II. pohodio je 2003. godine Trsatsko svetište

Spomenik Svetom Ocu pred Trsatskim svetištem

koje čuva uspomenu da se, prema pobožnoj predaji, na Trsatu “*zastavila sveta Nazaretska kuća prije nego će doći u Loreto*”.

Papa je na Trsat stigao na blagdan Duhova poslije podne. Dočekalo ga je mnoštvo na trgu pred crkvom i na prostoru za slavljenje misa na otvorenom u Marijinu perivoju. Da on baci pogled na Marijin perivoj, mjesto velikih liturgijskih proslava i hodočasničkih okupljanja, a i zato da ga okupljeni bolje vide, Papin automobil je prošao polukružnom stazom ispred Svetišta. Na ulazu u Svetište su ga srdačno pozdravili tadašnji pokrajinski franjevački starješina, provincijal fra Lucije Jagec i gvardijan i čuvar Svetišta fra Matija Koren; danas je fra Lucije čuvar Svetišta.

Dok je prolazio crkvom, gvardijan mu je ukratko iznio povijest Trsatskog svetišta, a pred oltarom

mu je upravio riječi svečanog pozdrava i predao kao dar *Raj duše* (1560.) Katarine Frankopanske i faksimil-izdanje povijesti Trsatskog svetišta *Historia Tersattana*, objavljena prvotno godine 1647., autora fra Franje Glavinića. To su dva najstarija spisa o Trsatskom svetištu; drugi je povijest Svetišta, a prvi je osobito svjedočanstvo da je Trsatsko svetište bilo širitelj marijanske misli i bogate duhovnosti i pobožnosti. Papa zbog mnogobrojnih obveza vjerojatno nije pročitao te knjige, ali je zato s očitim zanimanjem primio u ruke Litanije Gospe Trsatske iz Raja duše koje su za ovu zgodu prevedene na njegov materinski jezik pa je opravdano pretpostaviti da ih je molio i tako obnavljao uspomene na svoje hodočašće na Trsat. Kad je Papa došao pred oltar Gospe Trsatske, zatražio je da se klekalo pomakne

do samog Gospina oltara i onda kleknuo na to klecalo pred likom Gospe Trsatske. Udubio se u tihu molitvu i predano promatrao sliku. Dopustio je da ga impresionira slika Gospe Trsatske. Zatim je predvodio pripremljenu zajedničku molitvu, a potom izrekao svoje tumačenje prastare slike Gospe Trsatske.

Budući da je Papa u donjim poljima poliptiha opazio apostolske likove i lik đakona, možda Sv. Stjepana Prvomučenika, nametnula mu se misao da lik Gospe Trsatske zapravo označi kao lik Majke Crkve. Stoga uz ostale naslove koje je prošlost vezala uz lik Gospe Trsatske, nakon tih Papinih riječi, treba u Trsatskom svetištu naglašavati upravo Marijino dostojanstvo Majke Crkve. Učinio je Papa još jednu hodočasničku gestu. Darovao je, naime, Svetištu kronicu i taj dar popratio riječima: *“Molite za mene dok sam živ, a i kad budem umro!”* Bio je, dakle, molitelj i predvodnik zajedničke molitve prisutnih, ali je i s povjerenjem zatražio molitvu drugih za samoga sebe, kako živa tako i mrtva.

Ne smije se prešutjeti da se ovim svojim hodočašćem papa Ivan Pavao II. uključio u proslavu 550. godišnjice franjevačkog služenja Svetištu Trsatske Gospe. U svom pozdravnom govoru trsatski je gvardijan skromno

spomenuo da franjevci služe u Svetištu pet i pol stoljeća. Zbog tog dugovječnog služenja Majci Božjoj Trsatskoj, Papa je očito htio nagraditi prisutne franjevce i učinio je to na jednostavan, ali očinski način.

Dopustio je da mu pristupe svi nazočni franjevci; bilo ih je pedesetak. Primio je sve prisutne franjevce kao da prima kakve crkvene ili društvene dostojanstvenike, ne obazirući se ni na njihovu dob niti na njihove službe. Bio je to očit znak da priznaje i odobrava pet i pol stoljetno služenje bezbrojnih franjevaca u Trsatskom svetištu i da želi mlade franjevce, a oni su bili većina nazočnih u tom svečanom pozdravljanju, ohrabriti da nastave služenje svojih predaka.

Nakon posjeta Svetog Oca Trsatskom svetištu i ono se našlo među mnogobrojnim marijanskim svetištima koja je posjetio ovaj Papa. Zato sada ima i novu zadaću: treba radost i zadovoljstvo zbog tog posjeta pretočiti u elan što će oživotvoriti inicijative koje je za svog posjeta naznačio Ivan Pavao II. Istina, bit će odsada Trsatsko svetište privlačnije hodočasnicima jer će mnogi željeti slijediti Papu kao trsatskog hodočasnika. To nije sve. Na Trsatu valja nasljedovati i Papu molitelja, ali i Papu koji je izričito rekao u svom govoru

na generalnoj audijenciji nakon povratka iz Hrvatske da stavlja kršćanske obitelji u Hrvatskoj i u svijetu pod *“posebnu zaštitu svete Nazaretske obitelji”*.

Dakle, Trsatsko svetište kao Hrvatski Nazaret treba svjesno i organizirano prihvatiti zadaću promicanja pastorala obitelji, i to ne samo govorom već i odgovarajućim uređenjem svoje sveukupne pastoralne ponude. Danas to ne mogu više trsatski franjevci sami; potrebna im je pomoć i vjernika laika koji vole Trsatsko svetište. Ako franjevci udruže svoje sile s vjernicima laicima, Papino hodočašće na Trsat bit će početak novog razdoblja povijesti Trsatskog svetišta, a polazište je naznačio sam

papa Ivan Pavao II. svojim dolaskom u Svetište Gospe Trsatske. Svakako, Papa nije bio na Trsatu zato da bi zatim otišao. Spomenik pred Trsatskim svetištem pribraja ga svakoj skupini trsatskih hodočasnika, a nedavno završena Aula pape Ivana Pavla II. postaje pastoralni centar gdje će trajno biti živa njegova poruka, osobito ona koju je navijestio za svoja tri boravka u Hrvatskoj. Još više, prema njegovoj nauci ovaj pastoralni centar Trsatskog svetišta želi biti mjesto s kojega će odjekivati socijalni nauk pokojnog pape i stvarati novi lik kršćana na našem prostoru, osjetljivog za društvene probleme i spremna da ih rješava s visokom kršćanskom odgovornošću.

Aula pape Ivana Pavla II. – Pastoralni centar

TURISTIČKE INFORMACIJE

Svetište Majke Božje Trsatske, Franjevački samostan,
Frankopanski trg 12. . . . . tel. 051 / 45 29 00

*Papa Ivan Pavao II,
rad kipara Ante Jurkića*

KAZALO

<i>Marijin Trsat. . . . .</i>	<i>4</i>
<i>Svetište Blažene Djevice Marije, Gospe Trsatske. . . . .</i>	<i>7</i>
<i>Pokušaj povijesne rekonstrukcije početaka Trsatskog svetišta . . . . .</i>	<i>9</i>
<i>Pročelje crkve i samostana . . . . .</i>	<i>11</i>
<i>Unutrašnjost crkve . . . . .</i>	<i>13</i>
<i>Franjevački samostan u službi Trsatskog svetišta . . . . .</i>	<i>39</i>
<i>Dijelovi Trsatskog svetišta pod vedrim nebom . . . . .</i>	<i>55</i>
<i>Trsat, mjesto i gradina. . . . .</i>	<i>59</i>
<i>Hodočasnički život u Marijinu Trsatu. . . . .</i>	<i>63</i>
<i>Papa Ivan Pavao II. na Trsatu . . . . .</i>	<i>66</i>